

EDİTÖRDEN

Kürt edebiyatı, zengin kültürel mirası ve tarihsel derinliği ile öne çıkan büyüleyici bir edebi geleneğe sahiptir. Kürt halkının dili ve kültürü, yüzyıllar boyunca yazılı ve sözlü eserlerle ifade edilmiştir ki Klasik Kürt Edebiyatı bunun yazılı kısmını oluşturmuştur. Klasik Kürt edebiyatı, Kürt topluluğunun tarihini ve kimliğini anlamamıza yardımcı olurken, aynı zamanda bu önemli edebi geleneğin özgünlüğünü de vurgulamaktadır. Denilebilir ki Klasik Kürt edebiyatı, yüzyıllar içinde farklı coğrafyalarda ve kültürel etkileşimlerin ortasında gelişmiş bir edebi gelenektir. Günümüze kadar Klasik Kürt Edebiyatı sahasına giren eserler üzerinde pek çok çalışma yapılmıştır. Özellikle son birkaç on yılda Klasik Kürt Edebiyatı'nın temsilcileri ve onların eserleri üzerinde yapılan akademik çalışmalar dikkat çekmektedir. Ayrıca Klasik Kürt Edebiyatı'nın var olduğu düşünülen fakat keşfedilmemiş temsilcilerinin ve eserlerinin olması, bu edebiyatın özellikle de medrese ve tasavvuf erbabınca günümüzde de icra ediliyor oluşu araştırmacıların bu alana yönelmelerine veya bu alanda olan araştırmacıların arayışlarının canlı olmasına neden olmaktadır.

İşte bu verimli sahanın çalışmalarına bir katkı olarak, *The Journal of Mesopotamian Studies (JMS)* dergisi bu özel sayı aracılığıyla Klasik Kürt Edebiyatı'nın benzersiz bir penceresini aralamaya çalıştı. Bu özel sayı, Klasik Kürt Edebiyatı'nın güzelliklerini, derinliklerini ve tarihsel bağlamını daha iyi anlamamıza yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Kürt edebiyatının incelenmesi sadece edebiyatın kendisiyle değil, aynı zamanda Kürt halkının tarih ve kimliğiyle de yakından bağlantılıdır. Edebiyatseverler, akademisyenler ve araştırmacılar için bu sayı, Klasik Kürt Edebiyatı hakkında daha fazla bilgi edinmek, derinlemesine analizler yapmak ve yeni araştırma fırsatlarına ilham almak için önemli bir kaynak olmayı amaçlamaktadır. Klasik Kürt Edebiyatı Özel Sayısı'nda bir araya getirilen makaleler, Kürt klasiklerinin bilim dünyasını anlamaya çalışan birbirinden değerli incelemelerden bazılarıdır. Bu özel sayıda yer alan makale ve kitap değerlendirmeleri şu şekildedir:

Numan Yurt, “*Iqdê Durfam'ın İçerik ve Yapı Unsurlarının İncelenmesi*” başlıklı makalesinde anlatıbilim yöntem ve teknikleriyle Şeyh Askerî'nin *Iqdê Durfam* adlı eserini inlemiş, eserin tematik yapısını ve temel öğelerini detaylı bir şekilde ele almıştır.

Nevzat Eminoğlu, “*Melayê Cizîrî'nin Şiir Estetiğinde Güzellik Prototipleri*” başlıklı makalesiyle özel sayıya katkıda bulundu. Eminoğlu, klasik edebiyatın temel konularından olan estetik ve güzellik temaları üzerinde durmuş, bu konuları Melayê Cizîrî'nin *Dîwan*'ına uygulamaya çalışmıştır.

Bu sayının üçüncü sırasında Nesim Sönmez'in “*Molla Nurullah Godişki ve Divanı*” adlı makalesi yer almıştır. Sönmez, söz konusu makalesinde son dönem Klasik Kürt Edebiyatının önemli şairlerinden biri olan Molla Nurullah Godişki'nin hayatı ve hala elyazma olarak duran şiir *Divanı* üzerinde durmuştur.

Zafer Açar, “*Şeyh Kutbeddin Koriki'nin Tamamlanmamış Mevlidi: Metnin Dil Özelliklerine Genel Bir Bakış*” adlı makalesinde Klasik Kürt Edebiyatının son döneminde yazılmış ve tamamı günümüze ulaşmamış bir mevlidi dilbilimsel olarak ele almıştır. Açar, söz konusu eserin edebi yönüyle ilgili bazı genel bilgiler dışında dil özelliklerine odaklanmıştır. Yine bu çalışmada ele alınan klasik metnin ses bilgisi ile ilgili olarak ses olayları mercek altına alınmış, şairin dil seviyesi ve kabiliyetini ortaya koyabilecek önemli morfosentaktik konular da incelenmiştir.

Derginin beşinci makalesi Nurettin Ertekin'in "*Molla Abdülaziz Bitlisî Divan'ının Şekil ve Muhteva Yönünden Analizi*" adlı makalesi yer almıştır. Molla Abdülaziz Bitlisî, Osmanlı'nın son döneminde yaşamış ve ardında bir divan bırakmış Klasik Kürt Edebiyatının önemli şairlerindedir. Ertekin de bu çalışmasında mezkûr şairin hayatı ve şiir divanı üzerinde incelemelerde bulunmuştur.

Şiyar Levent, "*Kürtçe Manzum Hikayeciliğin Kurucusu: Feqiyê Teyran*" adlı makalesinde Feqiyê Teyran'ın manzumeleri üzerinde durmuş ve bunları hikaye yönüyle ele almıştır. Levent, sözkonusu çalışmasının neticesinde Feqiyê Teyran'ın Kürtçe manzum hikayeciliğin kurucusu olduğunu tezine ulaştırmıştır.

Feqiyê Teyran hakkındaki ikinci makale ise Halil Akgül tarafından yazılmıştır. Akgül, "*Feqiyê Teyran'ın 'Ey Av û Av' Şiirinde Tema ve Felsefî Unsurlar*" başlığıyla ele aldığı makalesinde Feqiyê Teyran'ın ünlü kasidesinde öne çıkan temaları ve felsefî unsurları tespit etmiş ve incelemiştir.

Dergide Feqiyê Teyran ile ilgili üçüncü makale ise "*Feqiyê Teyran'ın Şiirlerinde Aheng ve Musiki*" başlığıyla Mazhar Çiftçi'ye aittir. Çiftçi makalesinde klasik edebiyatın iki temel unsuru olan aheng ve musiki yönlerini ele almış ve bunları Feqiyê Teyran'ın gazel ve kasidelerine uygulamıştır.

Serdar Yılmaz, "*Hermenötik ve Kürt Klasik Edebiyatı*" başlıklı makalesinde Klasik Kürt Edebiyatında hermenötik kavramı üzerinde durmuş, Klasik Kürt Edebiyatı açısından henüz başlangıç seviyesinde olan bu çalışmalara dikkat çekmiş ve bu alanla ilgili birtakım önerilerde bulunmuştur.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz makalelerin yanı sıra, bu özel sayıda akademik dünyada önem arz eden kitap değerlendirmesi bölümünde ise Klasik Kürt Edebiyatı sahasına ait iki eser incelemesi yer almıştır. Bu değerlendirmelerden ilki İlyas Suvağci'nin İzzeddîn Mustafa Resûl'un kaleme aldığı "*Melayê Cizîrî Hin Tîşt derbarê Jîyan û Berhema Wî de*" [Molla Ahmed-i Cezîrî'nin Yaşamı ve Eserleri Hakkında Birkaç Şey] (2020) eseri incelemiş ve söz konusu eser hakkında önemli mülâhazalarda bulunmuştur.

Kitap kritiği kısmında ikinci değerlendirme ise Zafer Açar tarafından kaleme alınmıştır. Açar, 2022'de M. Zahir Ertekin tarafından kaleme alınan "*Kürtçe Siyer Yazıcılığı*" adlı eseri incelemiştir. Mezkur eser kendi alanında yegâne kitap olup Kürtçe siyer sahasında geniş bir yelpazede araştırma yapmış bir inceleme-araştırma niteliğine sahiptir. Açar'ın değerlendirmesine göre bibliyografik bir özelliğe de sahip olan bu kitap, araştırmacılara bu alanla ilgili birçok elyazma, kitap ve çeşitli çalışmalara ulaşma konusunda yol gösterici bir vasfa haizdir.

Dergimizin bu özel sayısının yayımlanma sürecinde büyük bir sabır ve çalışmayla katkıda bulunan değerli yazar ve araştırmacılara teşekkür ederiz. Her ne kadar dergi hakemliği akademisyenliğin bir parçası olsa da dergideki makalelerin değerlendirilmesi için değerli zamanlarını ayırıp söz konusu makaleleri değerlendirip eleştirileriyle her bir çalışmaya katkıda buldukları için hepsine ayrı ayrı şükranlarımızı belirtmek isteriz. Son olarak bu özel sayının çıkmasında büyük katkıda bulunan Doç. Dr. Ahmet Kırcan ve Dr. Şehmus Kurt'a teşekkür ederiz.

Umarız ki Klasik Kürt Edebiyatı alanındaki yapılan bu çalışma yeni araştırmalara öncülük eder, bu sahanın gelişmesine katkıda bulunur ve gelecek nesillere yol gösterici olur.

Doç. Dr. Yakup AYKAÇ

Klasik Kürt Edebiyatı Özel Sayısı Editörü

JI EDÎTOR

Edebiyata kurdî xwedî nerîteke edebî ya bandorker e ku bi mîrateya xwe ya çandî ya dewlemend û kûrahiya dîrokî îro derdikeve pêşberî me. Ziman û çanda gelê kurd bi sedsalan bi berhemên nivîskî û devkî hatiye îfadekirin ku edebiyata kurdî ya klasîk bi tenê beşa nivîskî pêk tîne. Edebiyata kurdî ya klasîk ji aliyekî ve ji me re dibe alîkar ku em dîrok û nasnava civaka kurd fam bikin, ji aliyê din ve jî reseniya vê nerîta edebî ya giring radixe ber çavên me. Dikare bê gotin ku edebiyata kurdî ya klasîk kevneşopîyeke edebî ye ku bi sedsalan di nav erdnîgariyên cihê û hevbandoriyên kulturî de pêş ketiye û kemiliye.

Heta îro li ser xebatên di biwarê edebiyata kurdî ya klasîk de gelek lêkolîn hatine kirin. Nemaze di wan çend dehsalên dawî de xebatên akademîk ên li ser nûnerên edebiyata kurdî ya klasîk û berhemên wan balê dikêşin. Herwiha, wisa tê zanîn û texmînkirin ku gelek şair û berhemên edebiyata kurdî ya klasîk hene ku hê jî nehatine keşfkirin. Digel vê yekê ev edebiyat, îro jî xasma ji aliyê ehlê medrese û tekyayê ve tê îcrakirin, dibe sedem ku lêkolîner bi kelecaneke coş berê xwe bidin vî biwarî û li ser vê yekê bisekinin û lêkolînên kûrtir bikin.

Wekî tevkariyek ji bo lêkolîn û xebatên vî biwarê berhemdar, Kovara *The Journal of Mesopotamian Studies (JMS)*, bi vê hejmara taybet hewl da ku derê edebiyata kurdî ya klasîk hinekî din veke. Armanca vê hejmara taybet ew e ku ji me re bibe alîkar da ku em bedewî, kûrahî û çarçoveya dîrokî ya edebiyata kurdî ya klasîk baştir fam bikin. Ji ber ku lêkolînên edebiyata kurdî ne tenê bi edebiyatê re, herwiha bi dîrok û nasnava gelê kurd re jî têkildar in. Ev hejmara taybet dike armanc ku bibe çavkaniyeke giring ji bo dildarên klasîkan, akademîsyen û lêkolîneran di hînbûna agahiyên zêdetir li ser edebiyata kurdî ya klasîk û lêkolînên kûr û îlhama xebatên nû de. Gotarên ku di vê hejmara taybet a edebiyata kurdî ya klasîk de hatine berhevkirin, çend ji wan lêkolînên hêja ne ku hewl didin cîhana zanistî ya klasîkên kurdî kûrtir têbigihjin. Gotar û nirxandina pirtûkan yên di vê hejmara taybet de bi rêzê wiha ne:

Numan Yurt di gotara xwe ya bi sernavê “*Vekolîna Naverokî û Hêmanên Binyadî yên ‘Iqdê Durfamê’*” de ji aliyê rêbaz û teknîkên vegêrannasiyê li ser berhema “*Iqdê Durfamê* ya Şêx Eskerî yê Axtepî sekiniye û avahiya tematîk û hêmanên binyadî yên vê berhemê bi hûrgilî analîz kiriye.

Nevzat Eminoğlu, bi sernavê “*Prototîpên Ciwanîyê di Estetîka Şi‘ra Melayê Cizîrî de*” gotarek pêşkêşî me kiriye. Eminoğlu, bi vê gotarê yek ji mijarên sereke yên edebiyat klasîk rawestiyaye û mijara estetîk û prototîpên ciwanîyê di *Dîwana Melayê Cizîrî* de sepandiye.

Gotara sêyan a vê hejmarê bi sernavê “*Mela Nûrullahê Godîşkî û Dîwana Wî*” ya Nesim Sönmez e. Sönmez, di gotara xwe de li ser şair û alim Mela Nûrullahê Godîşkî sekiniye, dîwana wî bi berfirehî daye nasandin ku hê jî di halê destnivîsê de ye.

Zafer Açar, di gotara xwe de li ser mewlûdeke kurdî ya nivîşkan lêkolîneke zimanî kiriye ku sernavê xebata wî wiha ye: “*Mewlûda Netemam ya Şêx Qutbedînê Korîkî: Awirvedanek li ser Taybetmendiyên Zimanî ya Metnê*”. Açar, ji aliyê zimên ve nirxandinek li ser mewlûda Şêx Qutbedînê Korîkî kiriye û di vê lêkolîna xwe de xwestiye ku wêneyeke giştî ya şiyana şairî ya li ser ziman û devoka wî û zanîna wî ya devokên kurmancî diyar bike.

Gotara pêncan a vê hejmarê ya Nurettin Ertekin e bi sernavê “*Analîza Dîwana Mela Ebdulezîzê Bedlîsî ji layê Şîkl û Naverokê ve*”. Mela Ebdulezîzê Bedlîsî yek ji şairên edebiyata kurdî ya tesewîfî ye ku di dawîya serdema Osmanî de jiyaye û li pey xwe diwaneke şî‘rê hiştiye. Ertekin di vê gotarê de jiyana û *Dîwana Mela Ebdulezîzê Bedlîsî* kiriye mijara lêkolîna xwe.

Şiyar Levent, di gotara xwe ya bi sernavê “*Feqiyê Teyran: Danêrê Çîrokeşi'ra Kurdî*” de li ser menzûmeyên Feqiyê Teyran sekiniye û bi çavê çîrokan ew nixandine û di encamê de gihîştîye vê tezê ku Feqî, danerê çîroke-şi'ra kurdî ye.

Gotara duyan a li ser Feqiyê Teyran hatiye nivîsîn a Halil Akgül e ku bi sernavê “*Tema û Hêmanên Felsefî di “Ey Av û Av” a Feqiyê Teyran de*” di vê hejmarê de cih girtiye. Akgül, di vê lêkolîna xwe de tema û hêmayên ku di qesîdeya navdar a Feqî de derketine pêş peyda kirine û nixandinek li ser wan kiriye.

Gotara sêyan a li ser Feqiyê Teyran jî ya Mazhar Çiftçi ye. Çiftçi bi sernavê “*Aheng û Musîqî di Helbestên Feqiyê Teyran de*” tevkari li hejmara taybet kiriye û di lêkolîna xwe de ji aliyê ahengê ve li ser xezel, qesîde û menzûmeyên Feqî nixandinek kiriye.

Serdar Yılmaz, bi gotara xwe ya “*Hermenotîk û Edebiyata Kurdî ya Klasîk*” xwestiye ku bala lêkolerên klasîk bide li ser hermenotîk û te'wîlê. Herwiha wî di gotarê de hin pêşniyaz kirine ji bo xebatên ku di vî biwarê de hatine kirin.

Ji bilî van gotarên akademîk, di vê hejmarê de du heb nixandina pirtûkên klasîk hene ku nivîsarên bi vî rengî di akademiye de cihekî giring digirin. Ji wan nivîsaran, ya ewil a Îlyas Suvağci ye ku wî berhema “*Melayê Cizîrî Hin Tîşt derbarê Jîyan û Berhema Wî de*” ya Izedîn Mistefa Resûl nixandiye û bala lêkolerên klasîk kêşaye li ser wê kitêbê ku ji aliyê Ziya Avcî ve di sala 2020an de ji soranî hatiye kurmancîkirin.

Nivîsara duyan a nixandine ya Zafer Açar e. Açar, lêkolîna M. Zahir Ertekin a bi navê “*Kürtçe Sîyer Yazıcılığı*” (2022) jî xwe re kiriye mijar û nixandineke akademîk li ser kiriye. Ev berhem di sehaya xwe de tekane kitêb e ku berhemên sîreta Hz. Pêxember ên kurdî (digel kurmacî, soranî, zazakî, hewramî) vekolaye û wekî xebateke berfireh ketiye lîteraturê. Herwiha ji aliyê bîbliyografîk ve jî ev kitêba ku danasîna sîretan dike, dihêle lêkolîner xwe bigihînin gelek xebat, berhem û destnivîsên kurdî yê di biwarê siyeran de.

Em spasdarê wan nivîskar û lêkoleran in, ji bo ku ev xebat derkeve meydanê rahiştine qelema xwe û di pêvajoya fermî ya çûnûhatina gotaran de bi sebreke mezin xebitîn û di encamê de tevkariyeke giring li lîteratûra edebiyata kurdî ya klasîk kirin. Herçiqas hekemtî perçeyeke ji karê akademiye be jî em spasiyeke taybet ji bo hekemên vê hejmarê dikin ku dilê me nehiştin û bi fedakariyeke mezin demê xwe ji bo nixandina gotaran veqetandin. Spasiyeke taybet ji Doç. Dr. Ahmet Kırcan û Dr. Şehmus Kurt dikin ku ev hejmara taybet a klasîkên kurdî bi alîkarî û hevkarîya wan pêk hat.

Bi hêviya ku ev xebat bi lêkolînên nû pêş bikeve, mezintir bibe û ji bo nifşên paşerojê bê veguheztin.

Doç. Dr. Yakup AYKAÇ

Edîtorê Hejmara Taybet a Edebiyata Kurdî ya Klasîk

EDITORIAL

Kurdish literature has a fascinating literary tradition characterised by its rich cultural heritage and historical depth. The language and culture of the Kurdish people have been reflected over the centuries in written and oral works, of which classical Kurdish literature is the written part. Classical Kurdish literature helps us understand the history and identity of the Kurdish community, while highlighting the uniqueness of this important literary tradition. It can be said that classical Kurdish literature is a literary tradition that has developed over centuries in different areas and in the midst of cultural interactions. To date, many studies have been conducted on the works of classical Kurdish literature. Especially in the last decades, academic studies on the representatives of classical Kurdish literature and their works have attracted attention. Add to this the fact that there are representatives and works of classical Kurdish literature that are believed to exist but have not yet been discovered, and the fact that this literature is still performed today, especially by members of madrasas and Sufi lodges, prompts researchers to turn to this field or to make the search of researchers in this field alive.

As a contribution to the study of this fertile field, the Journal of Mesopotamian Studies (JMS) has endeavoured to open a unique window on classical Kurdish literature with this special issue. This special issue is intended to help us better understand the beauty, depth, and historical context of classical Kurdish literature. The study of Kurdish literature is closely linked not only to the literature itself, but also to the history and identity of the Kurdish people. For literature lovers, academics and researchers, this issue aims to be an important resource for learning more about Classical Kurdish Literature, conducting in-depth analyses and inspiring new research opportunities. The articles brought together in the Special Issue on Classical Kurdish Literature are some of the valuable analyses that seek to understand the scholarly world of Kurdish classics. The articles and book reviews in this special issue are as follows:

Numan Yurt, in his article titled “Analysis of Thematic and Structural Elements of Iqdê Durfam”, analysed Şeyh Askerî’s ‘Iqdê Durfam with the methods and techniques of narratology, and discussed the thematic structure and basic elements of the work in detail.

Nevzat Eminoğlu contributed to the special issue with his article titled “Beauty Prototypes of Melayê Cizîrî’s Poetry Aesthetics”. Eminoğlu focused on the themes of aesthetics and beauty, which are among the basic subjects of classical literature, and tried to apply these subjects to Melayê Cizîrî’s Dîwan.

The third article in this issue is “Molla Nurullah Godişki and his Divan” by Nesim Sönmez. In his article, Sönmez focuses on the life of Molla Nurullah Godiski, one of the most important poets of the last period of Classical Kurdish Literature, and his poetry Divan, which still exists in manuscript.

Zafer Açar, “Sheikh Kutbeddin Koriki’s Incomplete Mawlid: An Overview of the Linguistic Features of the Text”, he linguistically analyses an unfinished mawlid written in the last period of Classical Kurdish Literature. Apart from some general information about the literary aspects of the work, Açar focuses on its linguistic features. The phonology of the classical text is also analysed in this study, and important morphosyntactic issues that can reveal the linguistic level and ability of the poet are also examined.

The fifth article of the journal is Nurettin Ertekin's article titled "Analysis of Mullah Abdulaziz Bedlisî Divan in terms of Form and Content". Mullah Abdülaziz Bitlisî is one of the important poets of Classical Kurdish Literature who lived in the last period of the Ottoman Empire and left behind a divan. In this study, Ertekin analysed the life and poetry divan of this poet.

Şiyar Levent, in his article titled "Feqîyê Teyran: The Founder of Kurdish Verse Storytelling", focuses on Feqiyê Teyran's verses and analyses them in terms of stotyelling. Levent reached the thesis that Feqiyê Teyran is the founder of Kurdish verse storytelling.

The second article on Feqiyê Teyran was written by Halil Akgül. In his article titled "Theme and Philosophical Elements in Feqiyê Teyran's Poem 'Ey Av û Av'", Akgül identified and analysed the prominent themes and philosophical elements in Feqiyê Teyran's famous ode.

The third article on Feqiyê Teyran in the journal belongs to Mazhar Çiftçi with the title "Harmony and Music in Feqiyê Teyran's Poems". In his article, Çiftçi discussed the two basic elements of classical literature, harmony and music, and applied them to Feqiyê Teyran's ghazals and qasida.

Serdar Yılmaz, in his article titled "Hermeneutics and Classical Kurdish Literature", focused on the concept of hermeneutics in Classical Kurdish Literature, drew attention to these studies, which are still at the beginning level in terms of Classical Kurdish Literature, and made some suggestions about this field.

In addition to the articles mentioned above, the book review section of this special issue, which is important in the academic world, includes two reviews of works belonging to the field of Classical Kurdish Literature. The first of these reviews is İlyas Suvağci's "Melayê Cizîrî Hin Tişt derbarê Jiyan û Berhema Wî de" [A Few Things About the Life and Works of Mullah Ahmad-i Jazîrî] (2020), written by Izzeddîn Mustafa Resûl, and made important remarks about the work in question.

The second review in the book review section was written by Zafer Açar. Açar examined the work titled "Kurdish Siyar Writing" written by M. Zahir Ertekin in 2022. The aforementioned work is the only book in its field and has the quality of a review-research that has conducted a wide range of research in the field of Kurdish siyar. According to Açar's evaluation, this book, which also has a bibliographic feature, has a guiding quality for researchers to access many manuscripts, books and various studies related to this field.

We would like to thank the valuable authors and researchers who contributed to the publication process of this special issue of our journal with great patience and hard work. Although journal reviewing is a part of academics, we would like to express our gratitude to all of them separately for taking their valuable time to evaluate the articles in the journal and contributing to each study with their criticisms. Finally, we would like to thank Assoc. Prof. Dr Ahmet Kırkan and Dr. Şehmus Kurt for their great contribution to the publication of this special issue.

We hope that this study in the field of Classical Kurdish Literature will pioneer new research, contribute to the development of this field and guide future generations.

Assoc. Prof. Dr. Yakup AYKAÇ

Special Issue Editor